

Boekbesprekingen

MARÉCHAL P. L. T. A. & VEENHUIZEN W. D. 1997. *Vogels in het stedelijk milieu: Inventarisatie in Eindhoven*. Wetenschappelijke Mededeling KNNV 218. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht. ISBN 90 5011 0940. 112 pp. Prijs f 24,50.

Er is een verheugende hausse in avifauna's van dorpen en steden (o.a. Alkmaar, Amsterdam, Noordwijk, Katwijk), tot voor kort terra incognita in streekavifauna's of stiefmoederlijk behandeld. Zeker nu Nederland snel aan het verstenen is, is het zaak de vogelbevolking van bebouwde kommen beter te leren kennen. Met Eindhoven is nu een Zuid-Nederlandse stad aan de lijst toegevoegd. Het is een klassieke avifauna met inleidende hoofdstukken over de habitats binnen de stad en werkwijze (methode Bloem; minimaal 3 uur besteed per 100 ha), gevolgd door soortbesprekingen. Vrijwel alle soorten hebben een verspreidingskaart, waarop in de begeleidende tekst wordt ingegaan. Relatief veel aandacht wordt besteed aan allerlei praktische zaken ten aanzien van beheer en bescherming. Bij de meer interpretatieve delen moeten niet alle opmerkingen even serieus worden genomen (wat te denken van een evenwichtige eksterpopulatie voorkomt een al te grote instroom van broedrijpe jonge vogels?). Niettemin een waardevolle aanvulling op de bestaande stadsavifauna's. – Rob G. Bijlsma

GLUTZ VON BLOTZHEIM U. N. & BAUER K. M. (red.) 1997. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 14/I-III. Passeriformes (5. Teil)*. AULA-Verlag, Wiesbaden. ISBN 3-89104-609-X (Bd. I), 3-89104-610-3 (Bd. II) en 3-89104-611-1 (Bd. III). 1966 p. Prijs f 725,- bij voorintekening.

Het zou me niet verbazen als de hoofdredacteurs van het *Handbuch* met opzet het laatste deel op 1966 pagina's hebben laten uitkomen, een verwijzing naar het jaar waarin het eerste deel het licht zag. Perfectionisme tot en met de laatste punt! In die periode zijn 15 332 pagina's gepubliceerd met een totaalgewicht van 29 kg. Een ongelofelijke onderneming.

In het laatste deel worden de mussen, vinkachtigen en gorzen behandeld. Vergeleken met de eerste delen is de kennis enorm uitgebreid, zodat alleen al de Vink bijna 100 dichtbedrukte pagina's krijgt toebedeeld. Over de kwaliteit en volledigheid van de teksten kan eigenlijk alleen in superlatieven worden gesproken. In de loop van de serie is bovendien constant geschaafd aan het concept van de teksten, zonder daarbij de basislijn uit het oog te verliezen. Zo zijn bijvoorbeeld de familieteksten steeds meer vergelijkend geworden, met aandacht voor functionele aspecten van morfologische kenmerken. De toevoeging van functionele tekeningen, met name die van Daunicht, is fantastisch, omdat ze in één oogopslag zoveel meer zeggen dan tekst alleen. Niet zo gek bedacht, omdat veel tekeningen speciaal met het oog op het *Handbuch* zijn gemaakt aan de hand van schetsen van wildlevende vogels of volièrebewoners. Bovendien zijn de tekeningen zeer goed ondertiteld (in tegenstelling tot de beroerde manier van nummeren in het *Handbook*) en

van grote klasse. De teksten zijn geëvolueerd van beschrijvend naar kritisch beschrijvend en (waar mogelijk) verklarend, waardoor diepgang is gewaarborgd en zich allerlei interessante verbanden aandienen. Het is dan ook een misverstand te denken dat de tekst zich slechts door moeizaam ploeteren laat overmeesteren. Integendeel, zelden heb ik inspirerender compilaties van kennis gezien, of het nu gaat om het irruptiegedrag van Kruisbekken, sociaal gedrag van Vinken of herkenning van Dwerggorzen. Het bronnengebruik is verbazingwekkend compleet, al is met deze laatste delen wel duidelijk geworden dat er keuzes uit het beschikbare materiaal gemaakt moesten worden. Zo is er bij de beschrijving van de trek en dispersie van Kruisbekken veel materiaal ongebruikt gelaten, maar het knappe is dat de teksten daarvoor alleen maar aan duidelijkheid hebben gewonnen zonder de indruk van onvolledigheid te wekken. Dat laatste heeft vooral te maken met de kritische manier van bewerken, zodat onzin niet aan bod komt en verkeerde interpretaties van goede waarnemingen in het juiste kader worden geplaatst. Op andere vlakken worden echter alle mij bekende (en vele onbekende!) bronnen aangeboord, zoals bij de groei van nestjonge vogels, schattingen van populaties en voedselkeus. Een belangrijke aanwinst is het gebruik van ongepubliceerde bronnen voor zover goed gedocumenteerd en aanvullend op het bestaande materiaal. Verspreid over de *Handbuch*-delen, maar vooral in de latere banden, is op die manier aan tientallen waarnemers prachtig materiaal onttrokken waarvan het de vraag is of dat ooit zou zijn gepubliceerd. Voeg daar de specifiek voor het *Handbuch* verzamelde gegevens met betrekking tot lacunes in de kennis aan toe (hier heeft Glutz veel zelf gedaan). Deze werkwijze laat zien dat de redacteurs van begin af aan de stof meester waren. Het *Handbuch* gaat dan ook veel verder dan simpelweg bestaande kennis achter elkaar plempelen.

Een vergelijking met het *Handbook of the Birds of the Western Palearctic and North Africa* is vrijwel onontkoombaar, zeker voor mensen die geen geld over hadden voor de aanschaf van het *Handbuch*, of halverwege zijn overgestapt van *Handbuch* naar *Handbook*. Die mensen hebben een grote fout gemaakt. Het *Handbuch* is in alle opzichten (met uitzondering van de grootte van het werkgebied) superieur: beter en kritischer bronnengebruik, vollediger, beter geïllustreerd (ook met grafieken en tabellen), overzichtelijker ingedeeld, oneindig veel makkelijker in gebruik, op beter papier gedrukt en beter gebonden. Wie Duits als een barrière ziet, moet maar als de bliksem Duits gaan leren; zo moeilijk is dat nu ook weer niet. En wie over de prijs klaagt, stelt de aanschaf van een nieuwe auto maar een paar jaar uit. Op de keper beschouwd is de prijs van het *Handbuch* een schijntje in vergelijking met wat je ervoor krijgt. Al met al een verpletterende prestatie. – Rob G. Bijlsma

BUSCHING W.-D. 1997. *Handbuch der Gefiederkunde europäischer Vögel. Band 1: Allgemeiner und methodischer Teil, mit Hauptschlüssel zu den Familien*. AULA-Verlag, Wiesbaden. ISBN 3-89104-570-0. Gebonden. 400 p. Prijs bij voorintekening f 222,50.

Het ene mammoetproject is nog niet afgesloten, of het volgende dient zich aan. Al is in dit geval niet duidelijk wie precies bediend moet worden. Na lezing van het eerste van de tien geplande delen overheerst de indruk dat het hier om uit de hand gelopen hobbyisme gaat, in gang gezet door plukrexpioniers als Uttendörfer en März en opgesierd en 'verwetenschappelijkt' door Busching. Het basisidee is sympathiek: een boek waarmee je gevonden veren tot op soort, geslacht en leeftijd kunt determineren. De prooizockers moesten zich tot nu toe behelpen met *Tracks and signs* van Brown c.s., waarvan de platen niet al te best zijn en lang niet alle soorten worden gedekt, met tabellen van staartveren van Hansen & Oelke in Beitr. Naturkd. Niedersachsens en met *Gewöll- und Rumpfungskunde* van März. Maar of dit handboek het definitieve antwoord gaat worden? De auteur belooft ons determinatiesleutels en tekeningen van alle slag- en staartpennen en diagnostische kleine veren (inclusief maten en spreiding daarin) van alle Europese vogelsoorten. Dat zou fantastisch zijn. Als de kwaliteit van de pentekeningen (van de auteur) en kleurplaten (van Ron Meier) maatgevend is voor de rest van de serie, dan staat ons iets moois te wachten. De kleurplaten, bijvoorbeeld, zijn superieur, zelfs aan de foto's in *Moult and ageing of European passerines* van Jenni en Winkler (al geeft die laatste weer grotere series). Ook de pentekeningen van Butsching zelf zijn verbazingwekkend goed getroffen (maar niet altijd toereikend). Deze platen bewijzen eens te meer dat wetenschappelijke tekeningen verre te prefereren zijn boven fotografie.

In dit inleidende deel wordt ingegaan op groei en ontwikkeling van veren, rui, veerparasieten, methoden om een verzameling aan te leggen (een referentiecollectie blijft echter de beste manier om prooieresten te determineren!) en te vrijwaren van ongedierte en hoe de veren te gebruiken voor determinatie, biomonitoring, moleculair-genetisch onderzoek en natuurbescherming. Er lijkt geen moeite gespaard om de 'veerkunde' te verkopen als volwaardige wetenschap. Toch voldoen deze hoofdstukken maar ten dele. Om rui te bestuderen zijn wel slimme methoden voorhanden (en zeker betere inleidingen), en sommige toepassingen van veren zijn volledig over het hoofd gezien, zoals de ptilochronologie (Grubb) en de determinatie van veerresten met behulp van microscopisch onderzoek (Brom). Sowieso valt op dat de meeste toepassingen een doel op zich lijken, in plaats van een middel om te komen tot biologisch relevante verklaringen. Misschien is dit een uitvloeisel van de langdurige isolatie van de Oost-Duitsers, waardoor Engelstalige literatuur buiten zicht bleef (geldt zeker voor dit handboek) en recente ontwikkelingen in de ornithologie zijn gemist. Bijna de helft van het boek wordt in beslag genomen door een sleutel waarmee veren tot op familieniveau kunnen worden uitgezocht. De familiesleutel bedient zich van hoofdingangen als "Federn auf der Oberfläche stumpf grau bepudert bzw. kalkig weiß" of "Vogelarten mit 10 voll entwickelten Handschwingen,...", niet bepaald handig wanneer je moet afgaan op incomplete plukresten die al enige tijd aan weersinvloeden onderhevig zijn geweest. Verder ontdekte ik nogal wat Nearctische en Oost-Palearctische soorten, terwijl toch alleen Europese waren beloofd. Gaan de volgende delen dus ook over niet-Europese soorten?

De gebruiker van dit handboek kan diverse problemen tegemoet zien: (a) de noodzaak om voor determinatie alle slag- en staartpennen juist te nummeren, (b) de

zwart-wit tekeningen (tenzij de latere delen alle pennen in kleur laten zien), en (c) de verschijningsduur van de reeks. Is het eerste nog wel te leren (daar worden aanwijzingen voor gegeven) en het tweede onzeker, het derde belooft niet veel goeds. Zelfs als de verschijningsfrequentie van Glutz wordt gehaald (ongeveer 1 deel per 2 jaar), duurt het nog altijd tot 2018 voordat de gorzen en vinken aan de beurt zijn. Wat dat betreft ware het zinvoller geweest van achteren naar voren te werken bij de uitgave van de tien delen. En wie belooft ons dat de prijs in die 20 jaar niet ook explodeert als bij Glutz is gebeurd? Maar niet gezeurd. De bibliomane vogelaar krijgt een mooi en degelijk uitgevoerd handboek en de luie roofvogelaar kan eindelijk zijn eigen prooien gaan determineren. – Rob G. Bijlsma

PORTER R. F., CHRISTENSEN S. & SCHIERMACKER-HANSEN P. 1996. *Field guide to the birds of the Middle East*. T. & A.D. Poyser, Londen. ISBN 0-85661-076-3. Prijs £ 29,95.

Door zijn centrale ligging tussen Europa, Azië en Afrika kent het Midden-Oosten een gevarieerde avifauna, met naast een vrij klein aantal endemische soorten van Afrikaanse en Oriëntaalse afkomst. Omdat er ook een grote overlap is met de vogelbevolking van Europa, heeft het lang geduurd voordat de regio met een eigen veldgids werd bedeeft. In 1988 verscheen *Birds of the Middle East and North Africa*, door Hollom, Porter, Christensen en Willis. Dit boek behandelde alle vogels van het gebied, maar gaf geen afbeeldingen of kenmerken van soorten die in Europese gidsen goed worden beschreven. Omdat in de regio veel Europese trekvogels worden aangetroffen, bleef voor de bezoekende vogelaar naast deze gids een Europese veldgids onontbeerlijk. Bovendien lieten de afbeeldingen veel te wensen over.

De nu verschenen *Field guide to the birds of the Middle East*, door gedeeltelijk dezelfde auteurs, verbeterd zijn voorganger op deze punten sterk. Alle ruim 700 in het Midden-Oosten (driehoek Turkije-Iran-Yemen) voorkomende soorten worden afgebeeld en beschreven. Noord-Afrika wordt aan de Europese gidsen overgelaten. Van in Europa wijd verbreide soorten worden de ondersoorten afgebeeld die in het Midden-Oosten voorkomen. De fraai ogende kleurplaten zijn vervaardigd door vier illustratoren, met onvermijdelijke stijlverschillen. De platen van B. Small en J. Gale zijn strak van lijn en gedetailleerd; die van A. Birch en vooral M. Langman zijn losser geschilderd. Gelukkig zijn de groepen met de meest subtiel kenmerken, zoals piepers, tapuiten, zangers en gorzen, door Small en Gale behandeld, waardoor de kwaliteit van de afbeeldingen ruim voldoet voor de lastige determinatieproblemen waarmee je in deze regio wordt geconfronteerd. In het algemeen is een voldoende breed scala aan kleden afgebeeld.

De kleurplaten staan bij elkaar voorin het boek, met op de tegenoverliggende bladzijde alleen een beschrijving van de status en het habitat van de soort in het Midden-Oosten, en alleen voor de broedvogels een kaart met het broedareaal. Informatie over voorkomen in trektijd en winter moet uit de vrij summere statusbeschrijvingen worden gehaald. Veldkenmerken en geluiden worden behandeld in aparte soortteksten volgend op de platen. Deze indeling doet wat onlogisch aan en leidt tot veel geblader tussen tekst en afbeeldingen. De kledbeschrijvingen zijn tamelijk uitgebreid en bij de tijd wat

betreft de ontwikkelingen op determinatiegebied.

Al met al is deze stevig ingebonden gids een belangrijke verbetering vergeleken met zijn voorganger en een logische keus bij een bezoek aan het Midden-Oosten. De echte puzzelaars zullen de *Birder's guide to European and Middle Eastern birds* van Harris, Shirihihi en Christie (Macmillan, 1996) als aanvulling willen meenemen, maar de Europese vogelgids kan worden thuisgelaten. – *Hans Schekkerman*

NEHLS G. 1995. *Strategien der Ernährung und ihre Bedeutung für Energiehaushalt und Ökologie der Eiderente* (Somateria mollissima). Proefschrift Christian-Albrechts-Universität zu Kiel. Bericht Nr. 10, Forschungs- und Technologiezentrum Westküste. 177 p.

Eidereenden staan al jarenlang in de belangstelling, niet alleen in de media waar de conflicten met mosselvisserij worden uitgevochten, maar vooral bij onderzoekers. Na Swennen's populatie- en voedsel-ecologische studies in de Nederlandse Waddenzee presenteert Nehls in zijn proefschrift een gedetailleerde voedsel-ecologische studie in het Duitse deel van de Waddenzee, met name rond het eiland Sylt. In een prachtige mix van veldstudies en proeven in het lab laat Nehls zien hoe Eidereenden mossel- en kokkelbanken benutten. Bij hoogwater rusten de Eidereenden vaak op zandbanken. Uit de schelpfragmenten in de poep kon worden bepaald dat vooral de grotere mosselen van 3-6 cm werden gegeten. In de winter werden grotere mosselen gegeten dan in de zomer. Nehls neemt aan dat grote mossels in de winter voordelig zijn omdat de warmte die vrijkomt bij het kraken van de mosselen (activiteit van de maagspier) helpt bij het op peil houden van de lichaamstemperatuur. Heel aardig ook zijn de labexperimenten om te bepalen hoeveel energie Eidereenden uitgeven aan zoutexcretie, het kraken van mosselen en het verteren van het voedsel. Als koud voedsel wordt genuttigd worden de verteringskosten relatief lager: bij het verteren komt ook weer warmte vrij die gebruikt wordt voor de thermoregulatie. Met behulp van zenders werden tijdsbudgetten gemaakt door het jaar heen. In het voorjaar en de zomer zijn Eidereenden vooral dagactief en dan bij voorkeur bij laagwater. Ze zoeken niet alleen duikend voedsel, maar ook grondelend als het getijd dat toestaat. In de winter moet meer gevoeraagd worden, ook overdag en niet alleen bij laagwater. Het winter-energiebudget is hoog, vooral door de hoge foerageerkosten (meer dan 50% van het totale budget). In detail is ook gekeken naar hoeveel de Eiders van mosselpercelen eten. Net als in Nederland wordt mosselsaai samengebracht op percelen die in principe een rijk gedekte tafel vormen. Toch halen Eiders in het studiegebied slechts 10-20% van hun voedsel van deze mosselpercelen. Mossels op de percelen blijken al vrij snel zo groot te worden dat ze de maximaal inslikbare grootte van 6 cm bereiken en dan niet meer benut kunnen worden. Nehls stelt zich vervolgens de vraag waarom er geen (Eider)eenden zijn die grotere prooien kunnen benutten. Daarvoor zouden die eenden groter moeten zijn, wat weer ten koste zou gaan van het vliegvermogen. Een evolutionair compromis tussen foerageer- en vlieggkosten dus, waardoor grenzen worden gesteld aan de grootte van mosseletende vogels, met Kuifeenden als kleinste en Eidereenden als grootste in de range. – *Joep de Leeuw*

BAKER K. 1997. *Warblers of Europe, Asia and North Africa*. Christopher Helm A & C Black, London. 400 p. ISBN 0-7136-3971-7. Prijs £ 32,-

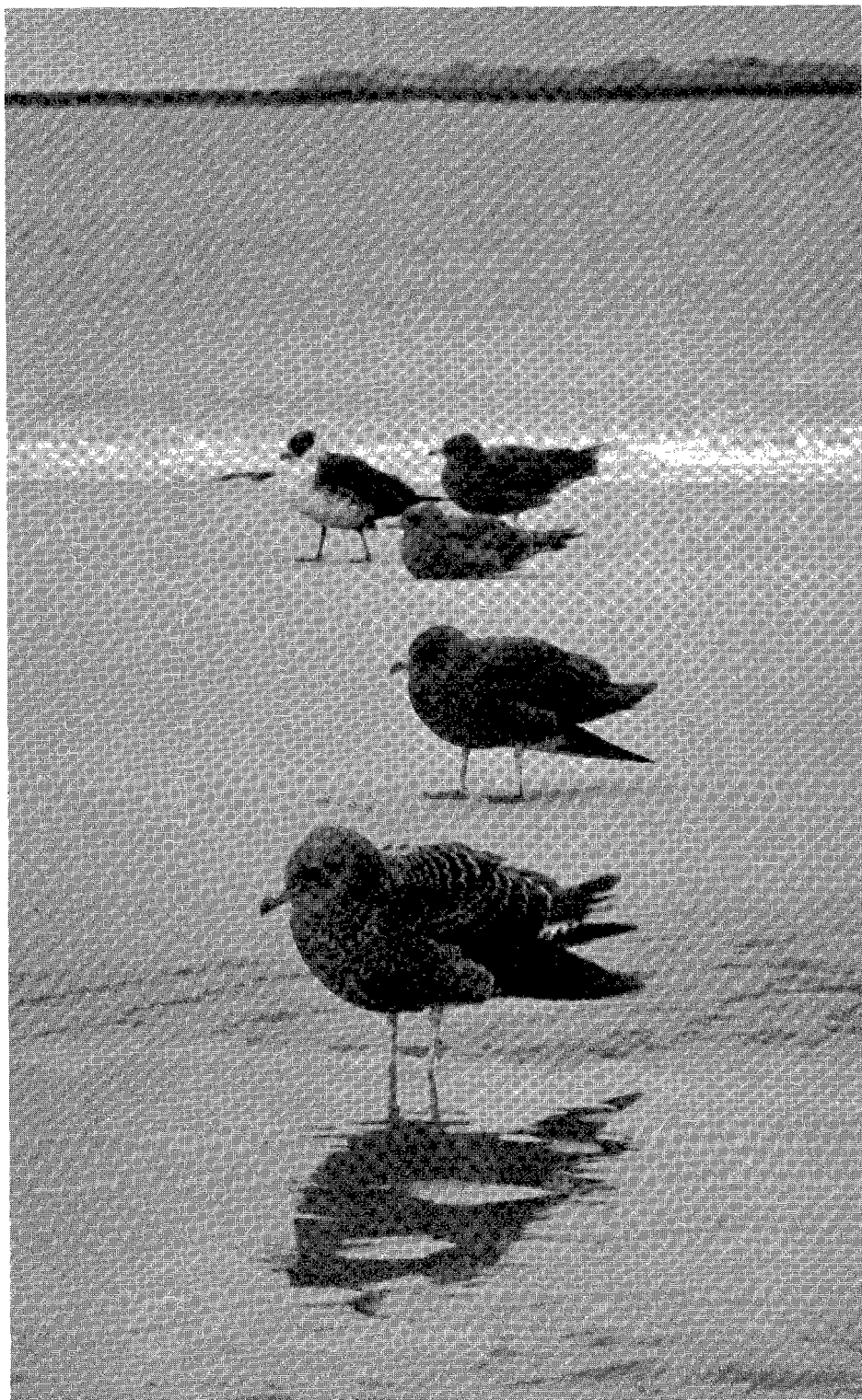
Meningsverschillen over determinaties van "the little brown jobs" leiden onder vogelaars vaak tot emotionele debatten die jarenlang als een veenbrand voortseulen en dan ineens weer kunnen opblazen. Veel zangers zijn in het veld lastig te determineren en bij een aantal is dat zelfs met de vogel in de hand moeilijk. Bij determinatieproblemen is Svensson's *Identification Guide to European Passerines* nog steeds de meest geraadpleegde gids. Deze studie heeft vier drukken achter de rug, wel een bewijs dat van de zijde van de vogelaars de vraag op peil blijft.

Met *Warblers of Europe, Asia and North Africa* krijgt Svensson er een geduchte concurrent bij. Nog niet zo lang geleden zou de titel ongetwijfeld "Warblers of Britain, Europe and North Africa" geweest zijn. Die tijd ligt nu achter ons. Niet zozeer omdat de Britten eindelijk Europa accepteren, maar wel omdat de Europese markt nodig is om een project als dit financieel rond te krijgen. De productiekosten van dit boek met 48(!) kleurenplaten zijn ongetwijfeld enorm en heel wat exemplaren zullen over de toonbank moeten gaan eer de kosten eruit zijn.

Om aan een determinatiegids van zangers voor Europa, Azië en Noord-Afrika te beginnen en die ook zelf te illustreren, moet men van goeden huize komen. Als medewerker van de *British Trust for Ornithology* ringt Baker al vijftientig jaar vogels. Ter voorbereiding van deze gids reisde de auteur tien jaar door het studiegebied. Het resultaat is er naar. "Warblers" werd een indrukwekkend boek. Te voorzien valt dat binnenkort de vraag "wat schrijft Baker erover" regelmatig te horen zal zijn onder vogelaars die op Fair Isle, de Maasvlakte of bij Eilat in de weer zijn met een "little brown job".

De schrijver behandelt 145 soorten, verdeeld over acht geslachten. Op de eenmaal in de Himalaya (in 1867) vastgestelde Large-billed Warbler *Acrocephalus orinus* na, komen de 145 soorten met hun verschillende vormen, geslachten en kleden op de kleurenplaten ruim aan bod (in totaal 384 afbeeldingen). Zo kijkt de Grauwe Fitis *Phylloscopus trochiloides* acht kleurafbeeldingen. Ook wordt de tekst ondersteund door veel verhelderende pentekeningen. De platen zijn minder vlak dan wij over het algemeen van de Helm Identifications Guides gewend zijn, maar hier en daar zijn de platen technisch wat minder volmaakt afgedrukt. Ook de verspreidingskaarten vertonen minuscule tekortkomingen. Helm heeft toegezegd bij een volgende druk de onvolkomenheden weg te zullen nemen.

De uitgebreide studie die aan deze gids voorafging, komt vooral via de tekst naar voren. Per soort is er een korte algemene inleiding, waarna de veldkenmerken de revue passeren. Daarna is er onder de titel "confusion species" een paragraaf waarin de auteur de verschillen doorneemt met soorten die voor verwarring kunnen zorgen. Bij de Fitis *Phylloscopus trochilus* komen in dit verband aan bod de Westelijke Bergfluit *Phylloscopus bonelli*, Oostelijke Bergfluit *Phylloscopus orientalis*, Fluit *Phylloscopus sibilatrix*, Tjiftjaf *Phylloscopus collybita*, Noordse Boszanger *Phylloscopus borealis*, Grauwe Fitis *Phylloscopus trochiloides* en Orpheusspotvogel *Hippolais polyglotta*. Hierna komt een paragraaf met nauwgezette beschrijvingen van de verschillende kleden. Dan volgen stukken waarin achtereenvolgens geografische variaties, rui, geluid, bi-

Middelste jagers adult en 4 juv., Maasvlakte 11 november 1985 (Hans Gebuis) *Pomarine Skuas Stercorarius pomarinus*

otoop, gedrag, verspreiding en maten behandeld worden.

Met de nog steeds wassende vloed van begerenswaardige kwaliteitsboeken die op de markt komen, wordt het voor vogelaars steeds moeilijker te kiezen welke boeken nog wel aan te schaffen en welke helaas niet. Voor velen zal die keus in dit geval niet moeilijk zijn, alleen al omdat deze studie voorziet in een leemte. – *Gerard L. Ouwenel*

OLSEN K. M. & LARSSON H. 1997. *Skuas and Jaegers*. Pica Press, East Sussex, England. In Nederland en België uitgebracht door Ger Meesters Boekproducties, Haarlem als Dutch Birding Vogelgids 1. 190 p. ISBN 1-873403-46-1. Prijs f 25,-

De titel *Skuas and Jaegers* is in zoverre misleidend dat gesuggereerd wordt dat er zowel 'skuas' als 'jaegers' zouden bestaan. Waarschijnlijk is de titel een knieval voor de Amerikaanse markt omdat in Amerika de drie *Stercorarius*-soorten met 'jaegers' worden aangeduid: Pomarine Jaeger *Stercorarius pomarinus*, Parasitic Jaeger *S. parasiticus* en Long-tailed Jaeger *S. longicaudus*. Dit boek is veel meer dan een herdruk van het als Dutch Birding Vogelgids 1 in 1992 verschenen boek *De jagers van het Noordelijk Halfron*d (zie *Limosa* 66: 132), toen ontstaan uit een in 1988 door de Svenska Ornitologiska Förening verzorgde uitgave getiteld *Labbar, en bestämningsguide till släktet Stercorarius*. Ger Meesters Boekproducties brengt de nieuwe uitgave weliswaar in Nederland en België weer uit als Dutch Birding Vogelgids 1, maar qua opzet en uitvoering volgt deze studie nu de beproefde methode van de bekende vogelfamilieseries van Christopher Helm & Pica Press.

Kennelijk bestaat er steeds opnieuw behoefte aan ondersteunende studies voor het determineren van jagers, waarbij het dan vooral gaat om de onvolwassen kleden van de drie *Stercorarius*-soorten. De indeling van het boek is inmiddels bekend: algemeen inleidende hoofdstukken met taxonomie, karakteristieke eigenschappen en in dit geval een speciaal hoofdstuk over het observeren van jagers. Vervolgens dertien fijne platen van Hans Larsson, met veel aandacht voor de onvolwassen kleden. Daarna volgen de specifieke soortbeschrijvingen met veel foto's waaronder nogal wat Middelste Jagers uit Nederland, gefotografeerd in november 1985. Eén van de verschillen met het eerdere *De jagers van het Noordelijk Halfron*d is dat hier ook de drie *Catharacta*-soorten van het Zuidelijk Halfron worden behandeld (*C. antarctica*, *C. chilensis* en *C. maccormicki*). Het boek is ongetwijfeld weer een belangrijke stap vooruit om tot oplossingen te komen bij het determineren van jagers. Of nu werkelijk alle problemen achter de rug zijn, is een andere zaak. – *Gerard L. Ouwenel*

RATCLIFFE D. 1997. *The Raven*. T&AD Poyser. London 326 p. ISBN 0-85661-090-9. Prijs f 85,-

De diepe, vèrdragende bas van de Raaf die door onze dennenbossen dreunt, zal voor velen een extra cachet geven aan een winterwandeling over Veluwe of Heuvel-

rug. Niet voor niets weten zelfs doorsnee wandelaars dit rumoer vaak feilloos als van een Raaf te herkennen. Ook in de ons omringende landen geniet de Raaf ruime aandacht. Onder hen is ene Derek Ratcliffe, auteur van het vermaarde en eveneens bij Poyser verschenen epos *The Peregrine Falcon*. Ratcliffe's passie voor de zwarte parel van de Britse woeste hoogten begon al op zijn vijftiende, toen hij geregeld per pony of fiets het Lake District doorkruiste en daar volop met Raven in aanraking kwam. De afgelopen dertig jaar heeft Ratcliffe liefst 500 Britse ravenbroedplaatsen bezocht. De monografie richt zich dan ook specifiek op Raven in Groot-Brittannië en Ierland.

The Raven is geheel conform de Poyser-formule. De (leesbare) teksten worden ondersteund door informatieve foto's, functionele schetsen en ter verstrooiing ook met stemmige pentekeningen van Raven in onherbergzame, vaak winterse landschappen. Het boek begint met een beschrijving van de plaats die de mythische Raaf in het verleden innam in het leven van de Britten. Vervolgens worden in afzonderlijke hoofdstukken broedbiotoop, verspreiding en aantallen, voedsel, sociaal gedrag en migratie belicht. Ratcliffe besluit zijn boek met een bespiegeling over de intelligentie van de Raaf.

Het boek leunt zeer sterk op literatuur, door Ratcliffe bekwaam aan elkaar geschreven en afgewisseld door oude citaten en frasen van poëmen uit vroegere tijden. De inbreng van eigen gegevens is gering, zodat Ratcliffe bij z'n 500 ravenbroedplaatsen hoofdzakelijk genoten zal hebben. De geciteerde anekdotes zijn amusant, zoals van een half-tamme Raaf en een hond die gezamenlijk succesvol op rattenjacht gaan en zelfs boerenschuren van deze knaagdieren zouden weten te zuiveren.

De turbulente ontwikkelingen van de Raaf in het Verenigd Koninkrijk worden uitputtend beschreven, van de Raaf als wijdverbreide standvogel in Londen rond 1500 tot de verbitterde vervolging in de 19^e en begin 20^e eeuw. De huidige populatie raamt Ratcliffe op 4300 paar, waarmee de schatting in de recente verschenen Britse broedvogelatlas (7000 paar) dus ferm naar beneden is bijgesteld!

Aardig is de beschrijving van de relatie tot roofvogels waarbij, niet verwonderlijk, de burenruzies met Slechtvalken ruime aandacht krijgen. De Slechtvalk komt als veruit grootste chagrijn na voren; in *The Peregrine Falcon* had ik de indruk dat juist de Raaf de kwade pier was. Hoewel de Raaf in het Verenigd Koninkrijk sinds 1954 wettelijke bescherming geniet, vindt regionaal nog steeds vervolging plaats. Ratcliffe maakt aannemelijk dat Raven op plaatsen waar *gamekeepers* jachtterreinen met Schots Sneeuwhoenders beheren fel worden bestreden en daardoor regionaal afnemen, terwijl elders juist een toename plaatsvindt. Het is onbegrijpelijk dat in een land waarin de ornithologie op zo'n hoog peil staat Raven (en roofvogels) lijden onder praktijken die men rondom de Middellandse Zee zou verwachten.

Doordat het boek verhaalt over Raven op Britse hoogvlakten en langs ruige rotskusten zijn parallellen met 'onze raven' moeilijk te trekken. Niettemin is het boek zeer de moeite waard voor iedereen die geboeid is door kraaiachtigen. Voor degenen met een speciale interesse voor Raven is geen excuus denkbaar om het boek niet aan te schaffen! – *Rob L. Vogel*